

YA ADALET YA SEFALET

Kategori: Din ve Sosyoloji

Yazarlar Hakkında Bilgi

Prof. Dr. Selçuk Şirin, eğitimci ve akademisyendir. New York Üniversitesi (NYU) Kültür ve İnsan Gelişimi Fakültesi Uygulamalı Psikoloji bölümünde profesör olarak görev yapmaktadır.

Şirin, kalkınma ve eğitim ilişkisi üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmaktadır. New York'taki göçmen çocuklar, ABD'deki Müslüman gençler ve mülteciler üzerine araştırmalar yapmıştır. Yüzden fazla bilimsel yayına imza atan Şirin, 2018 yılında başlattığı "1 Milyon Kitap" projesiyle, Türkiye'de evinde kitap bulunmayan çocukları kitapla buluşturmayı hedeflemiştir.

Kitabın Konusu ve Ana Fikri

Kitabın Konusu

Türkiye'nin içinde bulunduğu temel sorunları bilimsel veriler ve somut örneklerle ele alan, aynı zamanda bu sorunlara çözüm önerileri sunan bir araştırma-inceleme kitabıdır.

Kitap, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu ve acil çözüm bekleyen yedi temel meselesine odaklanmaktadır: istihdam, barınma, sağlık, eğitim, çevre, toplumsal güven ve mutluluk ve huzur.

Yazar, bu sorunları sadece akademik bir dille anlatmakla kalmayıp, her bir meseleyi yaşayanların tecrübeleri ve dünyadan örneklerle somutlaştırmaktadır.

Kitabın Ana Fikri

Eğitim ve kalkınma da dahil olmak üzere tüm toplumsal sorunların temelinde "adalet" yatmaktadır. Hukuk sisteminin işlemediği, adaletin ve adil rekabetin olmadığı bir toplumda hiçbir reform veya politika kalıcı bir başarıya ulaşamaz.

Türkiye'nin refaha ve mutluluğa ulaşmasının tek yolu, önce adaleti yeniden tesis etmek, ardından eğitim gibi yapısal reformlarla ilerlemektir. Kitap, bu nedenle Türkiye'nin bir yol ayrımında olduğunu ve tercihin "ya adalet ya sefalet" olduğunu vurguluyor.

Türkiye, yakın tarihin en derin buhranlarından birini yaşıyor. Enflasyon, işsizlik, kira ve barınma sıkıntısı, insanların hayatını adeta zehir ediyor. Bunlar yetmiyormuş gibi, pandemi ile gelen sağlık krizi, doktorlara yönelik şiddet, tarihi ve doğal zenginliklere yapılan hoyratça saldırılar, her gün farklı bir skandal olarak gündemimizde yer alıyor. Eğitime ise hiç girmiyorum; bu alan zaten sınav skandalları ve gelecekte ümidini kesmiş gençler nedeniyle yıllardır kanayan derin bir yara. Bu tabloya bakınca, ben de herkes gibi endişeleniyorum.

Bu satırlar, Selçuk Şirin'in "*Ya Adalet Ya Sefalet*" kitabının önsözünün giriş cümleleri... Yazar, kitabının ilk satırlarında durumu tespit ediyor ve soruyor: Ne olacak bu memleketin hali?

Bu kitap, ülkemizin temel sorunlarına çözüm bulmak amacıyla bir diyalog başlatmayı hedefliyor. Yazar, daha yaşanır bir Türkiye için 7 meseleye 7 reçete öneriyor ve tartışmayı iki temel soru ekseninde başlatıyor: Türkiye geçmişte meselelerini nasıl çözdü? Bize benzeyen ülkeler, benzer sorunlara nasıl çözümler ürettiler?

Ancak bu meseleleri çözmek için yola çıkmadan önce yolu tamamen temizlememiz, yani adaleti tesis etmemiz gerekiyor. Toplumsal adaleti sağlamak, sorunları ortadan kaldırmanın ön koşulu...

Yazar, ilk bölümde adaletin olmayışı halinde sefaletin kaçınılmaz olduğunu veri ve analizlerle ortaya koyuyor; sonraki bölümlerde ise 7 meselenin tarifine ve çözümüne geçiyor.

Ya Adalet Ya Sefalet

Bu bölümde Şirin, hem bir akademisyen hem de bir toplum gözlemcisi olarak, adalet ve sefalet kavramları çerçevesinde çok sayıda veriyi analiz ederek Türkiye'ye ışık tutuyor. Kitap, adalet ve adalet duygusunun ne denli gerilediğini, toplumsal eşitsizliğin norm hâline nasıl geldiğini ve halkın içine sürüklendiği yoksulluğun çarpıcı bir resmini çiziyor.

Öne çıkan veriler şunlardır:

- 10 yıl önce ilk 10 ekonomi hedefine koşan Türkiye, bugün ilk 20 ülke arasına bile giremiyor.
- 2002'de başlayan ekonomik kalkınma dönemi, 2015'ten itibaren düşüşe geçti.
- Kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla 12.500 dolardan 9.500 dolara (%30) düştü ve insanlar reel alım gücü bazında fakirleşti.
- Türkiye'nin 1980'de dünya ekonomisinde yüzde 0,86 olan payı 0,67'ye geriledi.
- İşsizlik iki haneyi, enflasyon üç haneyi gördü.
- Hukukun Üstünlüğü Endeksi ve Yolsuzluk Endeksinde ciddi düşüşler yaşandı ve Türkiye, dünyada yoksulluğun en hızlı yükseldiği üç ülkeden biri hâline geldi.

- Liyakat sistemi tamamen yozlaştı ve yolsuzluk ile kayırmacılık yaygınlaştı.
- Gelir dağılımı bozuldu (Gini katsayısı 0,397), gelir adaletsizliği arttı, orta sınıf tamamen silindi.
- Orta gelir tuzağına düşüldü.

Şirin, kalkınmanın ön şartının hukukun üstünlüğü, yani kurallar toplumuna sahip olmak olduğunu; sosyal ve ekonomik refahın ise kapsayıcı kurumlar ve özgürlüklerle sağlanabileceğini vurguluyor. Adaletin ortadan kalkması, diğer 7 meselenin çözümünü de imkânsız hâle getiriyor. Bu nedenle temel sorunları çözebilmek için atılması gereken ilk adım, adaletin yeniden tesis edilmesidir. Bunun için yazar, Cumhuriyet dönemi reformlarına benzer yapısal reformlar yapılmasını öneriyor.

7 Mesele 7 Reçete

Birinci Mesele İstihdam: İşsizlik Kader Olamaz

Maalesef devlet, eğitimle işgücüne katılacak yurttaşlara gerekli becerileri kazandırmak, ekonomi politikalarıyla istihdam yaratmak ve adil rekabet ile çalışma koşullarının altyapısını hazırlamak konusunda yetersiz kalıyor. Türkiye’de işsizlik bir sistem sorunu hâline gelmiş durumda.

Türkiye’de asgari ücret, yoksulluk hatta açlık sınırının çok altında. Çalışanların neredeyse yarısı (%41,8) asgari ücret alıyor. Bu oran, Avrupa’da Türkiye’den sonra asgari ücretle çalışanların sayısının en yüksek olduğu ikinci ülke olan Slovenya’ya (%15,2) kıyasla neredeyse üç kat daha fazla. Gelir dağılımındaki bozukluk, ekonomik adaleti yok ediyor.

İşgücüne katılım oranı %45’lerde olmasına rağmen, OECD ülkeleri arasında en yüksek işsizlik oranlarından birine sahibiz. Çalışma hayatında kadının adı yok. 15-29 yaş arası gençlerin neredeyse üçte biri ne eğitimde ne de başka bir uğraşta.

Bu yıkıcı soruna karşı yazarın önerisi: girişimci bir kuşak yetiştirecek çok daha iyi bir eğitim sistemi kurmak. Ayrıca kadınların işgücüne katılımının önündeki engellerin kaldırılması ve planlı, kapsayıcı istihdam odaklı yeni bir toplumsal kalkınma planı geliştirilmesi.

İkinci Mesele Barınma: İnşaat Çok, Ev Yok

Kötü yönetilen köyden kente göç ve plansız kentleşme, kentsiz kimlikler ve kimliksiz kentler yarattı. Yazar bu durumu, yanlış sosyal politikalar ve sosyal refah devletinden uzaklaşmanın sonucu olarak tanımlıyor. Kentlerde kaybolan ve çaresiz kalan yurttaşlar, toplumsal eşitsizlik ve biçimsiz, sağlıksız kentler, bu sürecin trajik bir ifadesi.

Ahbab-çavuş kapitalizminin en belirgin göstergesi rant ekonomisidir; bundan en fazla kâr sağlayanlar, devlete ve yetkililere yakın olanlar. Adaletin en fazla zedelendiği alanlardan biri de bu sektördür. Yazar bunu şöyle açıklıyor: “Siz kurallara uydunuz, arkadaşınız uymadı. Arkadaşınız kurallara uymadığı için ödüllendirildi.”

Yazarın alıntılacağı bir rapora göre; imara açılmaması gereken yerler (yeşil alan, ibadet yeri, yol gibi) imara açılmış, imar ve emsal artışında bazı kişilere ayrıcalıklar sağlanmış, orman alanları talan edilmiş, kaçak yapılara ve inşaatlara göz yumulmuş. Bunlar artık basında

olağan haberler hâline gelmiş durumda. Sonuç: barınma krizi, yüksek rantlar ve kamunun soyulması.

Çözüm önerileri: planlı kentleşme, rantın kamusal kaynaklara aktarımı, ek ve boş konut vergileri, konutun ana yatırım aracı olmaktan çıkarılması, konut pazarındaki arz-talep dengesinin sağlanması ve dar ile orta gelirli yurttaşlar için çözüm üretilmesi.

Üçüncü Mesele Sağlık: Güzel Başlamış Bir Hikaye

Cumhuriyet döneminde sağlık alanında büyük başarılarla imza atılmıştır. Başarının temelinde planlama, eğitim, kamusal yaklaşım ve sağlık çalışanlarına verilen yüksek itibar vardır. 1960-2008 arasında Türkiye’de ortalama ömür 25 yıl uzamış ve Türkiye, ortalama ömrün en fazla arttığı OECD ülkesi olmuştur.

Ancak 2025 yılına geldiğimizde, kişi başına sağlık çalışanı sayısında OECD ülkeleri arasında son sıradayız. Sağlıkta en az harcama yapan ülkelerden biri olduk. Her beş doktordan dördü, hayatı boyunca en az bir kez şiddete maruz kalmış. Bundan dolayı doktorlar ülkeden gidiyor.

Son yıllarda özelleştirmeler, şiddet ve itibarsızlaştırma kampanyaları nedeniyle sağlık alanında ciddi gerilemeler yaşandı.

Yazarın önerileri: kamucu çerçevenin korunması, çalışanlara şiddete son ve iade-i itibar, sağlık ve bilim eğitime yatırım (örneğin fen liseleri), sağlıkta bir sevk zinciri kurulması ve Sağlık Bakanlığının yeniden yapılandırılması.

Dördüncü Mesele Eğitim: 1 Numaralı Yapısal Reform

Eğitim, ülkenin bir numaralı yapısal sorunudur. Sosyal adalet, kalkınma ve fırsat eşitliği açısından eğitim sistemi kapsamlı yapısal reformlara ihtiyaç duymaktadır.

Geçmişte yapılan eğitim reformları (Eğitim Şurası, Köy Enstitüleri, Fen Liseleri, Anadolu Liseleri, öğretmen okulları, elit üniversiteler) yanlış politikalarla etkisiz hâle gelmiştir. Eğitim seviyesi (25-64 yaş arası bireylerin ortaokulu bitirme oranı %42; OECD ortalaması %79) ve PISA sonuçları, eğitim karnemizin zayıf olduğunu gösteriyor.

Yazar, müdahale edilmesi gereken üç alanı belirtiyor: evde başlayan eğitim, öğretmen yetkinlikleri ve okul iklimi. Önerilen 7 somut adım:

- Veriye dayalı karar mekanizması kurmak,
- Okul çağı öncesi çocukları kitaplarla tanıştırmak,
- Her çocuğa ücretsiz okul öncesi eğitim fırsatı sağlamak,
- Devlet okullarını, öğrencilerin sağlıklı beslenme ihtiyacını karşılayacak şekilde yeniden yapılandırmak,
- Öğretmen ve okul yöneticilerine daha fazla inisiyatif vermek,
- Problem çözmeye dayalı sınav yaklaşımı benimsemek,
- Bilim, teknoloji, tasarım hamlesi için iki aşamalı eğitim modeli tesis etmek: temel fen, matematik ve tasarım becerisi kazandırma; ileri derecede beceri için elit liseler oluşturma.

Beşinci Mesele Çevre: Asfaltın Altında Kumsal Var

Çevre, ülkede en az önemsenen konuların başında geliyor. Ormanları korumuyor, çöple mücadele etmiyor, havayı kirletiyor ve termik santraller yapmaya devam ediyoruz. Her yıl termik santrallerden dolayı binlerce insanımızı kaybediyoruz.

Yazar, çevre ile kalkınma arasındaki ilişkiyi yeniden tarif etmemiz ve iklim değişikliğini önemsememiz gerektiğini vurguluyor. Yeşil enerjiyi büyük bir fırsat olarak görüyor. Güneş ve rüzgar açısından zengin Türkiye, yenilenebilir enerji lideri olabilecek potansiyele sahip. Ayrıca bu sektörde yaratılacak ek istihdam, işsizlik sorununa çözüm sunabilir.

Altıncı Mesele Toplumsal Güven: Karpuz Gibi Ortadan İkiye Ayrılmış Bir Ülke

Adalet ile güven ikiz kardeş gibidir. Toplumda adalet sağlanmadığında insanlar arasındaki güven zayıflar, duygusal bağlar kopar ve toplumsal huzur tehlikeye girer.

Yazar, güvenin yüksek olduğu toplumlarda farklılıkların zenginlik unsuru hâline geldiğini, güvenin zayıf olduğu toplumlarda ise ötekileştirme aracı olarak kullanıldığını belirtiyor. Toplumsal güvenin inşasında siyasette birleştirici söylemin, hukukun, eğitimin ve girişimciliğin rolünü vurguluyor.

Yedinci Mesele Mutluluk ve Huzur: Ağızımızın Tadı Kaçtı

Türkiye, Dünya Mutluluk Endeksi sıralamasında 146 ülke arasında 112'nci sırada. En mutsuz kesim ise gençler. Yazar, ülkemizin öfkeli insanlar ülkesine dönüştüğünü söylüyor.

Mutluluğu en çok etkileyen unsurlar: sosyal destek, özgürlük ve yolsuzluk. Bunlar kadar olmasa da kişi başı milli gelir ve sağlıklı yaşam beklentisi de mutluluğu etkiliyor.

Ekonomik refahın temelini adalet ve özgürlükte yattığını verilerle gösteren kitap, okuyucuya yeni bir pencere açıyor. Yazarın amacı, öneriler çerçevesinde tartışma başlatmak ve bunu başarmış görünüyor.

İncelemenin sonuna geldiğimizde, kitapta ele alınan meselelerin çözümüne katkı sağlayacak politikalardan öncelik arz edenleri şu şekilde özetleyebiliriz.

Kalkınmanın ve insanca yaşamın ön şartı, adaleti şiar edinmiş bir kurallar toplumuna sahip olmaktır. Bu nedenle adaletsizliği ve her türlü şiddeti ortadan kaldıracak tedbirleri arayıp bulmak ve uygulamak en öncelikli meseledir.

Eğitim konusu da ülke için en öncelikli problemlerden biridir. Köy okullarının (sağlık ocakları ile) yeniden açılması ve Köy Enstitüleri eğitim programlarının günümüz ihtiyaçlarına uygun şekilde uygulanması, tarım alanında ülkeye büyük katkı sağlayabilir. Bu adım tersine göçü ve tarımsal devrimi tetikleyebilir.

Enerji ve çevre alanında daha fazla çalışılması gerekiyor. Güneş ve rüzgar kaynaklarının sürekliliği konusunda tartışmalar mevcut; hidrojen ve enerji depolama alanlarına yatırım yapmak mantıklı bir yaklaşım olarak öne çıkıyor.

Türkiye'nin su kaynakları da hızla tükeniyor. Kişi başına düşen yıllık kullanılabilir su miktarı: 2030'da 1.200 m³, 2040'ta 1.115 m³, 2050'de 1.070 m³. Ağustos ayında Amasya'da yaşanan su krizi, bu durumun somut göstergesi.

Güven, mutluluk ve huzur bir sorun değil, bir sonuçtur. Refah, özgürlük, sosyal adalet ve eğitim seviyesi yükseldikçe, güven ortamı büyüyecek; mutluluk ve huzur artacaktır. Sonuçta, her eylemimizi mutlu ve huzurlu olmak için yapmıyor muyuz?

Veriler, ülke olarak arzu edilir bir durumda olmadığımızı gösteriyor. Yaşadığımız sefaleti hak etmiyoruz. Yazarın dediği gibi, sefalet yerine adaleti tercih eder ve bilimi rehber alırsak, iyiye, güzele ve hak ettiğimize ulaşabiliriz.

Bu kitabı tüm gençler okumalı ve politikacılara baskı yapmalı, gerektiğinde onları hesap vermeye zorlamalı.

Güzel günler görmek dileğiyle, hoşça kalın.

Ya Adalet Ya Sefalet - Temel Çıkarımlar

1. Adalet, kalkınma ve refahın temel ögesidir: Eğitim, istihdam, toplumsal güven ve mutluluk gibi meseleler doğrudan adalet sistemiyle bağlantılıdır.
2. Hukukun üstünlüğünün olmadığı, kayırmacılığın ve yolsuzluğun yaygın olduğu bir ülkede, hiçbir yapısal reformun veya ekonomik politikanın başarılı şansı yoktur.
3. Liyakatsizlik ve yolsuzluk, toplumu yozlaştırır ve yıpratır: Liyakatin ortadan kalkması ve yolsuzluğun yayılması sadece ekonomiyi değil, aynı zamanda toplumsal güveni ve ahlaki değerleri de aşındırır. Bu durum, bireylerin kendi yeteneklerine ve çabalarına olan inancını yitirmesine ve umutsuzluğa kapılmasına yol açar.
4. Gelir dağılımındaki bozulması ve orta sınıfın erimesi, toplumsal huzursuzluğu ve sefaleti artırır. Adaletsiz bir ekonomik sistemde, az sayıda insan zenginleşirken büyük çoğunluğun yoksullaştığı bir durum ortaya çıkar.
5. Adil rekabetin olmadığı bir düzende, nitelikli bir eğitim alsalar bile gençler hak ettikleri mevkilere gelemeyebilir ve bu durum beyin göçüne neden olur.
6. Adaleti yeniden tesis etmeye yönelik yapısal reformların başlatılmasıyla Türkiye'nin yeni bir hikaye yazabilir.